FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA XIX.

Kolozsvár, 2014. március 20–21.

FA DESIGN AZ EZER TÓ ORSZÁGÁBAN

WOOD DESIGN IN THE LAND OF THE THOUSAND LAKES

MEZŐFI Diána⁽¹⁾, STEFÁN Viktória⁽²⁾, KOVÁCS Péter⁽³⁾

(1) Debreceni Egyetem Műszaki Kar, Építészmérnöki Tanszék, 5700 Gyula, Görbe u 28
Telefon: +36-20-203-7377, mezofidiana@gmail.com

(2) Debreceni Egyetem Műszaki Kar, Építészmérnöki Tanszék, 4456 Tiszadob Bocskai út 59
Telefon: +36-509-2467, stefanviktoria92@gmail.com

(3) Debreceni Egyetem Műszaki Kar, Építészmérnöki Tanszék, 4029 Debrecen, Monti
ezredes u. 6. Telefon: +36-309153946, kovacs.pe@chello.hu

Abstract

The wood, in the Finnish architecture and design, is a distinctly traditional value. The relationship between Finnish people and the wood is particular and its history comes from deep. Our reason for choosing this theme was our interest towards the Finnish architecture and wood, as a material. In our developing and hectic world people do not pay attention to the environment. They forgot that how important it is. By using wood we would like to remind them to the nature. The point of our research is to find out, whether contemporary architecture applies the using of wood from traditional times or not. We examined this through Finnish myths, typical household objects and simple or more complex buildings - looking for different forms of using wood.

Keywords: Finnland, wood, design, tradition, contemporary architecture

Összefoglalás

A finn építészetben és designban a fa jellegzetesen tradicionális értékként jelenik meg. A finnek kapcsolata a fával sajátos, története mélyről ered. Témaválasztásunk oka a finn építészet, és a fa, mint anyag iránti érdeklődésünk. A mai rohanó, fejlődő világban az emberek nem figyelnek a környezetükre. Elfelejtik, hogy a természet mennyire fontos. A fa használatával erre emlékeztethetjük őket.

Kutatásunk tárgya, hogy vajon átemeli-e a kortárs építészet és design a tradicionális faépítészetet.

Kulcsszavak: Finnország, fa, design, tradíció, kortárs építészet

1. Bevezetés

A finn építészetben és designban a fa jellegzetesen tradicionális értékként jelenik meg. Milyen okokra vezethető vissza, hogy napjainkig oly szoros kapcsolatban állnak a finnek a fával, mint az egyik legfontosabb természetes anyaggal? Hogyan őrizhette meg a mindennapi életben, a művészetben és a számunkra legizgalmasabb területen, az építészetben vezető szerepét? Hogyan hat ez a jellegzetes finn anyaghasználat a mai modern világra? A válasz keresésénél visszanyúlunk a finn mítoszokhoz, melyben az embereknek a fákhöz való kapcsolatát kutatjuk. Ezt követően jellegzetes használati tárgyak, egyszerű, majd egyre

bonyolultabb épületeket vizsgálunk meg a fa felhasználásának lehetőségei szempontjából. Keressük, hogy ki teremtette meg a fa korszerű alkalmazásának alapjait a kortárs építészet és design felé. Milyen a tradicionális és korszerű faalkalmazás viszonya? Vizsgálataink legfontosabb kérdése, hogy vajon beépíthető-e a modern építészetbe a tradicionális faépítészet.

2. A finnek és a fa kapcsolatának története

A finnek még ma is nagy áldozatokat hoznak annak érdekében, hogy a természettel való harmonikus kapcsolatuk megmaradjon, hiszen évszázadokon át az erdő és a víz határozta meg életüket. A finn építészet több évszázados építőhagyományra nyúlik vissza és jellegzetesen a kő- és fa felhasználására épül. A kőtemplomok és várak esetében egyszerű tömegformákat találunk. Sokszor egyenesen a sziklákból nőttek ki az épületek. A leggyakoribb építőanyag azonban a fa volt, melyből ma is bővelkedik az ország. A finn építészet a fa által vált a világ egyik legelismertebb építészetévé. A fa tulajdonképpen Finnország zöld aranya. [1]

3. A fa alkalmazása a tradicionális építészetben

3.1. Finn csónak, mökki és finn szauna

Finnországban a *csónak*, illetve annak építése évezredek óta szerves része a mindennapi életnek. A csónakot egyedi technikával készítették. A finn tradíció a mai napig őrzi a ladik készítését. Két nyárfa deszka keresztbe tételéből jött létre. Utolsó lépésként a bordákat helyezték el, melynek a tulajdonosok titulusának jelzésében volt szerepe. [2]

A *mökki* a szauna mellett a finn életstílus egyik meghatározó elemének számít. A finnek hétvégenként a város zaját elhagyva a mökkikbe vonultak el. Ezek kisebb-nagyobb hétvégi házak, nyaralók voltak, melyek egymástól távol eső helyeken, a tengerparton, tóparton, erdőben fából épültek.

A mökki építését a nélkülözhetetlen szaunával kezdték. A szauna öltözője maga a nyaraló, míg az épület el nem készül. A *szauna* szó a „savu”=füst szóból származik. Más területeken más-más neve volt, például Karélia keleti részén „kylly”, mely a „kylpeä”=fürdés szóból ered, vagy egyes nyugati területeken a „pirtti”=kabin, fülke szavakat használták, ebből arra következtethetünk, hogy eredetileg a szaunát lakótérként használták. Finnországban a szaunázásnak ősi hagyományai vannak és az emberek életmódjának szerves része. A szauna az évek alatt folyamatosan változott, de hagyományos alapvető építési irányelvei és a szokásai megmaradtak.[1]

3.2. Finn fatemplomok

Finnország összes temploma fenyőből épült két technológia, a boronafalas (cornertimbering) és a blokkos (blockwork) alkalmazásával. A fatemplom méretét a funkciója szabta meg. A tényleges templomok voltak a legnagyobbak, kisebbek a kápolnák, legkisebbek az imaházak. A középkorból sajnos egy fatemplomot sem őriztek meg, a legrégebbi épületek a 17. századból maradtak fent. A hagyomány töretlen lánc, kifinomultsága összefügg a fatemplom hosszú tradíciójával és technikai megoldásaival. A tudás közös alapja, a konstrukció geometrikus formái főleg a középkorból származnak.

Sodankylä lapp temploma a legjobban megőrzött, és legkevésbé megváltoztatott fatemplom. Ez is a Botteni blokkpilléres típus egyike, azonban kis mérete miatt csak egy pár pillért tartalmaz. A belső festetlen, borítás nélküli, így látható régi szerkezet. Petäjävesi templomában, a külsőben és a belsőben is dominál a csupasz, festetlen fa. A boltozatok a vörösfenyő színárnyalatát mutatják. [3]

4. A fa korszerű alkalmazása alapjainak megteremtése a kortárs építészet és design felé. A tradicionális és a korszerű fa alkalmazás viszonya (Alvar Aalto)

Alvar Aalto a finn építészet nagymestere, építész és formatervező egyben. Munkái tükrözik az északi ember gondolkozásmódját.

Már a második világháború előtt fontos szerepet kapott nála a fa. *Turkui Finn Színház* (1927, 1929) vetíti előre Aalto formatervező képességét. A *Viipuri Könyvtár*-nál (1927) ahol megjelenik az akusztikus fa mennyezet. *Munkkiniemi-ben lévő Riihitie house, saját házát, műteremházát* (1935-1936) a vakolat mellett egyes helyeken burokként függőlegesen elhelyezkedő fa lamella fed. A válaszfalak fából készültek, a belső vázat acélcsővek alkották. A *Villa Mairea* (1938) nevű épületének belsőjében is fontos szerepet tölt be a fa. Az üres tér és a tagolt lépcső a ritmikusan lerakott fa rudakkal és a változó szerkezeti oszlopokkal egy metaforikus erdő teret alkot, tropikus építészetet idézve. A ház hivatkozik a hagyományos, népies finn gazdasági építésre, valamint az európai korszerű felfogásra. Az épületben elhelyezett hajlított bútorok egyedi darabok, melyeket külön ehhez az épülethez tervezett. *Säynätsalo központi épületcsoportja* fából és téglából készült épület. Megjelenik egy egyedi szerkesztésű fedélszék, továbbá fapalló lamellákat használ a betekintés megakadályozására. *Varkaus-i fűrészüzem*-nél (1945-1946) egy plasztikusan megformált és falamellákkal kialakított tömeg. A *Sunilai cellulózugyárt* (1951-1954) ragasztott fatartók hidálnak át, a beton felület fa architektúráját szimbolizálja. A fa jellegzetes és hagyományos finn szerkezeti anyag, alkalmazására a pavilonoknál került sor, *Mezőgazdasági Kiállítás erdészeti pavilonjánál* (1938) melyet rönkfából készített. *New York-i világkiállítás finn pavilonjánál*, ahol a formai és szerkezeti részletek kiállítási tárgyként is szerepeltek. A *párizsi világkiállítás finn pavilonja* (1937) acélváz szerkezetből áll fával kombinálva. Szemlélteti a fa, mint anyag szépségét, a fa felhasználásának lehetőségeit, mely a finn világban nagyon fontos. Egyes elemeket külön erre a célra tervezett technológiával készítette a finn ipar.

Az ipari formatervezésben Alvar Aalto érdeklősége a kezdetektől jelen van. Úgy véli, hogy a bútor az épület szerves része, ezért formája is szoros kapcsolatban áll funkciójával, anyagával és készítmódjával. A fa könnyed és meleg hatása miatt kellemesebbé teszi az érintést, illetve a környezetet, ez Alva Aalto számára nagyon fontos. A természethez közeli puha értékeket szembeállítja a racionalista acél és beton felületekkel. Nála a design és az építészet elválaszthatatlan volt egymástól, egy tervezési folyamatban egymással összhangban fejlődtek. Ezáltal megteremtette a kortárs építészetet és design-t, továbbá a köztük lévő harmonikus egyensúlyt.[4]

5. A a finn kortárs design és építészet viszonya a fához. Új konstrukciók

5.1. Kortárs design

A kortárs, modern építészet egyre jobban visszanyúl a fához, akár épületekről vagy design elemekről legyen is szó. Az 1935-ben létrehozott *Artek* Finnországban nemzetközi központúvá nőtte ki magát a modern művészet és a racionális ipari design terén. Célja az volt, hogy forgalmazza és exportálja az Aalto bútorokat, művészeti kiállításokat szervezett, amelyeken a formatervezés kapott hangsúlyt.[5] A *Woodism* a faipar számára nem megfelelő fából készít bútorokat és apró tárgyakat, melyekben a fa új életre kel és bennük továbbél. [6] A *ProPuu* fő célja, hogy egyfajta kapcsolat legyen a kézművesek és a tervezők között, ezáltal javítva a kivitelezés minőségét. Továbbá szeretnék megőrizni a hagyományos fafeldolgozási technikát, valamint támogatni a finn fa bútorokat, belső tereket és épületeket. A ProPuu egy elismert partner a nemzetközi és regionális fa projektekben. [2]

5.2. Kortárs építészet

A *Laajasalo templom* épületében központi szerepet kap a fény. A templom főként fa felhasználásával épült, a tradícióhoz, a régi finn fatemplomokhoz. Kotkában a *Maritime Centre Vellamo* homlokzatának vízszintes burkolata, illetve az azokat elválasztó függőleges osztás -bár anyaga nem fa- mégis a finn fakerítésre emlékezteti a szemlélőt. A *Viikki Church*-nél struktúrákat hoztak létre a faoszlopok, illetve gerendák csoportosításával. Ezzel kívánták felidézni a finn erdőket, a szentség és a természet között. *Szent Henry ökomenikus kápolna* réz borítása az idők során zöld lett így összhangba került a környező fákkal. A fenyőfából készült bordák a fény útját meg-megakadályozzák, ám konstrukciójukat éppen ez emeli ki. A *Kärsämäki* templom egy letisztult kortárs épület, mely a népi fatemplomokból és azok tornyaiból vett mintát. A modern templom hagyományos módszerekkel épült. A *Kuokkala church*-nél korunk design-ja áthatja az épületet és újraértelmezi a templomépitő hagyományt. Mennyezete egy kombinált ragasztott keret és rácsos fa héjszerkezet konstrukciója. Az egész templom környező lucfenyőből készült. A *Buborék kilátó* egy lekerekített organikus forma, mely leköveti a környező nyírfák vonalát. [7]

6. Összegzés, a tézis bizonyítása

A finnek a kezdetektől értékelték a fát, ismerték tulajdonságait és a legkifinomultabb technológiával alakították.

A finn származású Alvar Aalto a fa sajátos alkalmazása mellett épületeivel és a hozzájuk tervezett finoman hajlított bútoraival olyan minőséget hozott létre, mely megalapozta a finn kortárs építészet és design formavilágát. A kutatásaink során új, konstruktív formákon keresztül elemeztük, hogy a mai kortárs építészet és design hogyan viszonyul a fához. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a fa még mindig fontos szerepet tölt be a finn építő és iparművészetben. Az anyag konkrét használata nélkül is olyan formákat, textúrákat alkotnak, melyek fára illetve erdőre emlékeztetnek. A kezdeti facsapólásoktól eljutunk a teherbíró farácsos szerkezetek alkalmazásáig.

A konklúzió az, hogy a kortárs építészet és design átveszi és újraértelmezi a tradicionális faépítészetet.

Irodalom

- [1] *Milyenek a finnek? Finnország magyar szemmel.* Néprajzi Múzeum. Budapest, 2009.
- [2] *Pro Puu.* In: Pro Puu {online} <http://www.propuu.fi/proeng/>
- [3] Lars Petterson: *Finnish wooden church.* Otava Kiadó, Helsinki, 1890. (saját fordítás)
- [4] Alvar Aalto: *Through the eyes of Shigeru Ban.* London, Black Dog Publ.2007.(s. fordítás)
- [5] Artek – *Art and Technology Since 1935.* In: Artek {online} <http://www.artek.fi/company>
- [6] *Woodism.* In: Woodism {online} <http://www.woodism.fi/pages/fi/etusivu.php>
- [7] *Laajasalo templom, Maritime Centre Vellam, Viikki Church, Szent Henry ökomenikus kápolna, Kärsämäki templom, Kuokkala church, Buborék kilátó* In:Arkkitehti 2004-2010